

MCDB 150 Nüfus Artışının Küresel Sorunları

14. Ders Dökümü

5 Mart 2009

Profesör Robert Wyman: Bugün size biraz daha rakam vereceğim. Kaçınız rakamları seversiniz? Rakamlar olmaksızın yaşayamazsınız. Size modern-çağ öncesi, geleneksel ölüm oranının kaç olduğunu söylemişim? Aklınızda tutmanız gereken bir rakam, ya da doğum oranları, aynı şey—1,000 kişi başına? Doğum ve ölüm oranı; beklenen yaşam süresinin 20 yıl olduğu ortamda 1,000 kişi başına yaklaşık 40–50 idi. Bunun anlamı nüfusun 20’de 1’i her yıl ölmektedir; bu yüzden 1,000 kişi başına 50 doğum olması gerekiyor bu rakam 1,000’in 20’de 1’idir. İlkel zaman olarak isimlendirdiğimiz zamanlarda ki bu zaman Napolyon Devrimine kadar devam eder; bir yılda 40–50 doğum ve bir o kadar da ölüm söz konusuydu.

İşte modern zamanlar. Bütün bu grafiklerde 1950’den başlıyoruz, nüfus patlamasının başlangıç doğumları ile ve 1990’a geliyoruz. İşte şurada dünyanın değişik yerleri şu doğum oranlarıdır, 50’dir, doğum oranı, 43 gibi bir şey 42, 43, 45, 45. 1950’deki doğum oranı yüzyıllar öncesindekiyle aynıdır. Nüfus bu zamandan kısa süre öncesine kadar artmadığı için ölüm oranları da aynı olmak zorundaydı, bu nedenle ölüm oranları da 40–50 civarındaydı.

Bakın ne oldu. 1950’ye gelindiğinde ölüm oranı geleneksel seviyenin yaklaşık yarısına düştü, Sahra-altı Afrika’da bile neredeyse yarıya düştü, Orta Amerika’da, Karayipler’de, yarıdan aza düştü, Güney Amerika’da yarıdan az; Çin yaklaşık yarıya, Güney Asya yarıya yakın, Güneydoğu Asya yarıya düştü. Dünyanın çoğunda 1950’de doğum oranları halen çok yüksekti ancak ölüm oranları her zaman olduğu seviyenin yaklaşık yarısına inmişti.

Güney Amerika hariç, bu ülkelerin büyük bir kısmı halen koloni yönetimleri altındaydı ve buralardaki oranların daha da iyi olmasının sebebi bu olmuş olabilir. Bütün hatalarıyla beraber, koloniciler buralara temel sanitasyon, halk sağlığı, ve toplumsal düzen konularında önemli katkı yaptılar ve buralardaki yerel toplumlar arasındaki savaşımlardan çoğunu durdurdular. Bu toplumlara çok şiddet uyguladılar ama sonuçta öyle görünüyor ki bu, o toplumların koloniler öncesi dönemde birbirlerine uyguladıkları şiddetten çok daha azdı. Yani 1950’ye gelindiğinde ölüm oranları düşmüştü.

1950’lerde bir yerde doğum oranları bütün bu ülkelerde düşmeye başladı, doğum oranları şu çok çok yüksek seviyelerden başlamış olmalarına rağmen tabii ki Sahra-altı Afrika istisnası ile her yerde aşağıya düşmüştü. Bunun neden olduğunu okudunuz, ve her ne orandan bahsediyorsak bahsedelim Sahra-altı Afrika’yı bir istisna olarak söylerim, burada dölüm oranlarının düşmüş olmasına rağmen, doğum oranı pek değişmemişti, fakat Dünyanın gelişmekte olan bölgelerinin diğer hepsinde doğum oranları ve ölüm oranları birbirlerine paralel olarak aşağıya düşmüştür.

Doğal olarak doğum oranları ve ölüm oranları arasındaki fark nüfus artışıdır—ve bu nüfus patlamasının en belirgin yıllarıydı. Hatırlayın bu her 1,000 kişideki orandır, bir bakıma yüzde gibi bir orandır, nüfus arttıkça bu oranın temsil ettiği insan sayısı da arttıkça artar, böylece bu size geçen sefer ya da daha önceki sefer gösterdiğim grafiği açıklar. Yine 1950’den 1990’a kadar her yıl eklenen insan sayısı artmaya

devam eder, bir sorunla, ilerleyen derslerde göreceksiniz; bu sorunu daha önce size göstermiştim, fakat bunun ne olduğunu daha sonra konuşacağız. Bunlar Dünyanın belli bölgeleri için verilerdir ve bu veriler birbirini anlamlı bir şekilde tamamlar.

Avrupa'nın nüfus hikâyesini anlatmıştık ve yine her zaman değil ama çoğunlukla ölüm oranlarının daha önce düştüğünü daha sonra doğum oranlarının düştüğünü ve Avrupa'nın bir nüfus patlaması yaşadığını görmüştük. Şimdi size anlattığım gibi, Avrupa nasıl bu aşamalardan geçtiyse, üçüncü dünya da bu aşamalardan geçmektedir dersem bu doğru olmaz. Doğurganlık geçişlerinden iki tanesini karşılaştıralım, şu İsveç, şu da Meksika, gördüğünüz gibi İsveç'te doğum ve ölüm oranları bir şekilde 1860'lara kadar şuralardadır ve Princeton Projesi ciddi bir düşüşün bu bölgelerde 1870'lerde görüldüğünü bulmuştur ve sonra ölüm oranları zamanla sürekli olarak düşer ve doğum oranları düşer. Bu 1870 civarında başlar.

Meksika'daki düşüşler ise 1970'lerde başlar. Yani bizim geliştirmekte olan ya da üçüncü dünya ülkeleri dediğimiz ülkeler ile Avrupa'nın demografik geçişi ile bu ülkelerin demografik geçişlerinin başlangıcı arasında yaklaşık 100 yıllık bir süre vardır. Şimdi 100 yıl size çok uzun bir süremiş gibi gelebilir ama bu rakamlar çok eskiden beri devam ettiği için insanlık tarihi anlamında 100 yıl aslında çok kısa bir süredir. Dikkat etmeniz gereken diğer bir farklılık ise—bir dakika bekleyin, karıştırdım. Umarım bütün gereken budur. Hayır, Herhangi birinizde mucizevî bir şekilde bir lazer işaretleyici var mı? Peki, yok, bu demektir ki bugün biraz sorun yaşayacağız ama sanırım bunu anlayabilirsiniz.

Dikkat edin, İsveç'te her şeyin seviyesi daha düşüktür, yani İsveç ve Avrupa ülkeleri daha düşük doğum oranlarıyla ve daha düşük ölüm oranlarıyla başlarlar, yani o zaman bunlar zaten demografik geçiş başladığında Meksika'ya göre doğum ve ölüm oranları epeyce düşmüştü. Ölüm ve doğum oranlarının Meksika'da Avrupa'da olduğundan çok daha yüksek olduğuna dikkat edin.

Şimdi bütün bunlar önemli ama şuradaki düşüşün aşamalı bir düşüş olduğuna dikkat edin. Yani İsveç'in bu değişikliklere uyum sağlaması için uzun bir zaman geçmesi gerekti, diğer taraftan Meksika'nın ölüm oranlarındaki düşüşe bakın. Buuum! Esasen aniden düşüyor ve sonra buna bir nesil verir, doğum oranlarındaki düşüşe bakın. Geliştirmekte olan ülkelerde bu tür şeylerin nasıl hızlı değiştiği en inanılmaz şeydir; bunu Avrupa'daki değişim şekli ile karşılaştırın. Bu düşüşün çok hızlı olmasından dolayı ve şuradaki doğal gecikmeden dolayı, diğer taraftan İsveç'te gecikme olabilir, gecikmenin anlamı şudur ki, düşüş çok hızlı olduğu için şimdi doğumlarla ölümler arasında büyük bir fark olmuştur, şuradaki geniş alanı şuradaki daha küçük farkla karşılaştırın. Avrupa hiçbir zaman artışla, yani her yıl eklenen insan sayısı, nüfusun oranı olarak başa çıkmak zorunda kalmamıştır, bu hiçbir zaman geliştirmekte olan ülkelerde olduğu gibi olmamıştır ve bu hızlı düşüşün sonucudur.

Dikkat edeceğimiz bir başka şey, doğal olarak o zamanlarda İsveç'te doğum oranları ve ölüm oranları esasen eşitti ve İsveç'in nüfusu artık artmıyordu ve Dr. Teitelbaum'un dersinde dinlediğiniz gibi bu, Avrupa'nın, Japonya'nın ve Doğu Asya ülkelerinin çoğunun bir bütün olarak karakteriydi.

Bunun biz karikatürü ve birçok doğru şeyin yanında bir büyük yanlış gösterir, şurada zengin ülkeler, onlar şurada başlar—şu nüfustur—nüfus büyümesinin artış hızı, onlar

daha erken başlar, Fransa'da oldukça erken başlar ve bu grafikte 'fakir ülkeler' olarak gösterilen ülkelerde 100 yıl sonra başlar. Tepe noktası, yükseliş yavaş, düşüş yavaş, yükseliş hızlı, düşüş hızlı, tepe noktası şurada oldukça düşük. Tepe noktasında yaklaşık % 1. Yani Avrupa'nın yaşadığı maksimum büyüme oranı % 1'dir. Fakir ülkelerde ise bu oran % 2.5 ve bazılarında % 3'tür. Yani bu demektir ki demografik geçiş sürecinden çok hızlı geçen ülkelerde bunun yarattığı stres çok daha büyüktür.

Bu neden oldu? Neden süreç gelişmekte olan ülkelerde çok daha hızlıdır? Biz deriz ki her bir ülke kendi geçişine ne kadar geç başlarsa, geçişin hızı da o kadar fazla olur. Bu gayet açık bir olaydır. Her birkaç yılda bir dersiniz ki Çin ya da başka bazı ülkeler, Kore, Tayvan şu ana kadarki en hızlı düşüş oranını gösterir ve birkaç yıl sonra yeni bir ülke gelir ve onların düşüşü, bundan da hızlı olur. Bunun ana nedenlerinden birisi doğum kontrolü şuralarda bir yerde keşfedildi. Doğum kontrol hapı, diyafram, bütün bunlar, bazıları en geriye kadar şuraya gider fakat modern metotlar, hap gibi gerçek modern metotlar 1960'larda bulunmuştu.

Bu gelişmekte olan ülkelerin doğum kontrolü yaptığını gösteren bir grafik, şurada doğum kontrolü kullanımı yaygınlığı var, çocuk doğuracak yaşta kadınların doğum kontrolü yapanlarının yüzde oranı, Oldukça çeşitlilik gösterir, % 10'dan % 70'e kadar, A.B.D, ise % 60-70 aralığındadır. Dikkat edin doğurganlık, toplam doğurganlık oranı, eğer o ülke doğum kontrolü kullanmıyorsa, doğurganlık oranı çok yüksektir, daha fazla doğum kontrolü kullandıkça doğurganlıkları aşağıya düşer.

Gelişmekte olan ülkelerdeki mekanizma doğum kontrolü yöntemlerinin kullanılmasıdır ve çoğunlukla modern yöntemler kullanılır. Diğer taraftan Avrupa geçiş sürecini yaşarken neredeyse hiçbir doğum kontrolü aracı yoktu. Bazı tür kondomlar yeni yeni ortaya çıkıyordu fakat modern kimyasal metotların hiç biri ya da daha iyi engel oluşturan araçlardan hiç biri yoktu. Yani, gelişmekte olan ülkelerde bu değişim neden çok hızlıdır sorusunun cevabı, bilimin orada artık hazır kullanılabilir olması, tıbbi personelin varlığındandır. Ölüm oranlarının hızla düşmesi de yine Avrupa'nın geliştirmiş olduğu tıbbi uzmanlığın hızla diğer bölgelere yayılmasındandır: aşılardan, vitaminler, virüsler, bunların hepsi Avrupa'daki geçişlerden önce keşfedilmişti.

Bu konudaki bilgi kadar önemli olan bir şey de sivil hükümetlere karşı olan davranış biçimiydi, yani devlet vatandaşlarının sağlığından sorumluydu. Bu, bir hediye değildi. Birçok ülkede, tarih boyunca devlet aç gözlü davranırdı ve tek düşünce çiftçilerden olabildiğince yüksek miktarda vergi almaktı. Çiftçiler bir bakıma insan değildi ve bu vergileri kullanarak ordu kurarlardı ve topraklarını genişletmeye çalışırlardı. Devletin halk için var olduğu sivil devlet düşüncesi oldukça yeni bir düşüncedir ve devletin yapmaya çalıştığı temel şeylerden birisi halk sağlığıdır.

Daha sonra doğal olarak, teknoloji, bahsettiğim doğum kontrol araçları, iletişim yoluyla yayılır. Daha sonra size bir slayt göstereceğim, davranış değişikliği büyük ölçüde televizyonda gördükleriniz, radyodan duyduklarınız, gazeteden okuduklarınız tarafından tetiklenir. Şempanzelerde olduğu gibi, biz çok toplumsal bir türüz; her zaman kabul edilebilir olan şeyin ne olduğunu öğrenmeye çalışırız; ne tür bir davranışın kabul edilebilir olduğunu öğrenmeye çalışırız. Dedikodu, muhtemelen bundan söz ettim, insanların birbirlerine söyledikleri şeylerin çoğu dedikodudur ve dedikodunun fonksiyonu kabul edilebilir davranışın ne olduğunu öğrenmeye çalışmaktır. Bu yüzden kitle iletişim araçları, mesela bu durumda insanlara ideal aile

iki çocuklu olur mesajı vermekte oldukça önemlidir. İnsanlar Amerikan televizyonlarını izler, Amerikan ya da Japon filmlerini izler ve ne görürler? İki çocuklu zengin insanlar, diğer taraftan eskiden zengin olabilmek için 8 çocuk yapmanız gerektiğini söylerlerdi. Bu yüzden düşünceleri ve algıları değiştirmede medya oldukça önemlidir.

Ayrıca belki şimdi değil ama uzun bir zaman Batı –saygınlık—gelecek olarak görülüyordu, modernizm, Batıya çok saygı duyuluyordu ve bütün Dünyada seviliyordu, bu küçük aile yapısı Batı'nın özelliği idi; çok sayıda insan Batılı gibi olmaya çalıştı, bir saygınlık vardı. Doğal olarak aile planlama programları, Batının aile planlaması programlarıyla ilgili uzun bir tecrübesi vardı, Amerikan Margaret Sanger'ın yazdıklarını İngiltere'den Marie Stopes'un yazdıklarını okudunuz, bunlarda insanlar uzun süre bunlarla mücadele etmiştir ve sonunda diğer tarafa geçip kendi doğurganlıklarını kontrol etmek istediler. Bir bakıma tıbbi olarak ve kültürel olarak Batılılar bu doğurganlık geçişlerinin deneme tahtasıydılar ve bu batıda bitince ve mükemmelleştirilince bir şekilde toplu olarak gelişmekte olan ülkelere transfer edildi.

Doğurganlık geçişleri ile ilgili bir diğer şey şudur ki, elde edebildiğimiz istatistiklerde gördüğümüz gibi şimdilerde geçiş hem demografik anlamda daha yoğundur hem de duygusal anlamda daha yoğundur. Bu derste şu an itibarıyla kesinlikle emin olduğunuz gibi seks ve üreme ile ilgili çok güçlü toplumsal normlar vardır ve eğer bu normlar değişmeye başlarsa bu bir kültürün en önemli temellerinden birine saldırır—ve bu, kültür içerisinde çok fazla çatışma olmaksızın gerçekleşmez.

Batıda bunun üzerinde çok tartışmalar yapılmış olmasına rağmen, bireysellik düşüncesi, yani insanların kendi başlarına hareket edip, kendi isteklerine göre karar vermesi düşüncesi gelişti. Bunun bir anlamda uzun bir tarihi vardır ve bu bir şekilde Adam Smith tarafından ekonomi için formüle edilmiştir; yani eğer herkes piyasaya çıkar ve olabildiğince zengin olmaya çalışırsa, bu herkes için mükemmel bir şey olur. Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda insanların bireysel değil toplumsal davranışları vardır. Oralarda çoğunlukla mesela yaşlı bir Çinliyle ya da Hindistanlıyla konuşursanız, isteklerin en küçük ünitesi ailedir; onları KENDİLERİNİN ne istediğini düşündürmek oldukça zordur. İstekler ailenin, köyün ya da daha geniş bir topluluğun istekleridir, bireysellik yoktur.

Kuralları değiştirmeye çalıştığınızda, Batılı olmayan toplumlardaki normları ya da modern dönem öncesindeki Batı toplumlarındaki normları, bu toplumlar insanları kontrol etmede çok güçlüdürler. İnsanların gidip kendi işlerini yapma eğilimi pek yoktur, onlar çok güçlü bir toplumsal kontrol altındadır. Doğal olarak eğer seks hakkında konuşuyorsanız bu kontrolü iki, katına, üç katına hatta dört katına çıkarabilirsiniz.

Okumalarından birisi, onu bu akşam mı okuyacaksınız yoksa halen okudunuz mu bilmiyorum, öldürülen bir Filistinli kadınla ilgilidir. Okudunuz mu, halen okumadınız mı, nedir o, bir Filistinli kadının sadakatsiz davrandığından şüphe edilmişti, herhangi bir kanıt yoktu ve onun küçük kardeşi uzun yıllar onu arayıp bulduktan sonra öldürdü. Bu makalede anlatılan çok kederli bir hikâyedir, fakat eski toplumsal normların ne kadar güçlü ve duygusal olduğuna, bu normları çok hafifinden olsa bile delmeye çalışanların nasıl öldürülebileceğine dair size bir fikir vermektir.

Ürdünlü bir kadın 2003 yılında bir kitap yazdı, adı *Honor Lost* tur. Kitapta en iyi arkadaşından bahsediyordu ve kitabı yazması için onu tetikleyen şey şuydu. Arkadaşı, akrabası olmayan bir adamla halk arasında yürürken görülmüş. Orada halk arasında kötü bir şey yapmadan, biliyorsunuz ki caddede hiçbir şey olmuyordu; bu, sadece görülmüştü ve caddede akrabası olmayan bir adamla yürümesi ailenin onurunda o kadar büyük bir lekeydi ki kadının babası onu göğsünden 12 kez bıçakladı ve ambulans çağırmadan başında ölmesini bekledi.

Bir erkek kardeşe bir kız kardeşi, ya da bir babaya kendi kızını öldürten kültürel normların gücünü düşünün. Bu en son durumda, babanın kızını öldürdüğü durumda aile fakir değildi ve Müslüman değildi. Olay Ürdün'de geçmesine rağmen onlar orta sınıf bir Katolik ailesiydi. Yani bunun anlamı bu kültürlerde hiç kimse, Katolikler Ürdün'de orta sınıf azınlık bir topluluk olmasına rağmen kültürel normların yaptırımlarından kaçamaz. Onlar da diğerleri gibi kültürel kurallara uyarlar. O kitabın yazarı bunun binlerce kadının başına geldiğini iddia etmektedir, yani binlerce kadın namus cinayetlerinden ölmektedir.

Şimdi bunlar tabii ki Orta Doğuyla sınırlı değildir, derste birkaç hafta sonra bir yazı okuyacaksınız, o yazıda Hindistan'da bir kadının kendisini öldürmekte ısrar eden kayın babası ve kendi öz babasının tecavüzüne uğradığını yazar. Bütün kültürler böyle değildir; kadınlara kuralların ötesine geçme konusunda hiçbir şans tanımayan bu çok katı kuralı mesela her şeyin tamamen serbest olduğu Çin'in Na kabilesi ile, sanıyorum bunu okudunuz ya da Japonya'da Suye Mura kadınları ile karşılatırın, onu henüz okudunuz mu? Yine orada da çok fazla cinsel özgürlük vardır. Yani bütün kültürler aynı tür kurallara sahip değildir, fakat hepsinde kültürel kurallar vardır ve bu kuralları delenler cezalandırılacaklardır.

Batı ile Doğu'nun geçişlerinde farklı olan bir başka şey ekonomik zorluklardır; geçiş zamanında üçüncü dünya ülkelerinin yaşadığı fakirlik Avrupa'nın geçiş döneminde yaşadığı fakirlikten çok daha kötüdür. Eğer fakirseniz, ve fakir ülkede, iyi yönetmeyen bir hükümetin olduğu yerde yaşıyorsanız her şey sizin için daha zor olacaktır. Okuma parçalarınızın arasında Tanzanya'dan 1 sayfalık bir haber başlıklarının toplandığı bir yazı var ve orada Tanzanya'nın doğurganlığın yüksek olduğu ama düşmeye başlamak üzere olduğu bir zamanda yaşamakta olduğu bütün sorunları görürsünüz

Büyükler hariç, istatistik olarak geçişlerine 1960'larda başlayan ülkelerin, geçişlerine 1860 yılında başlayan ülkelere çok çeşitli şekillerde çok farklı göründüğünü biliyoruz. Sayısal olarak da eğer bir nüfus artışı döneminden geçiyorsanız soru şudur: nüfusunuz geçişin başlangıcından sonuna kadar devam eden süreçte ne kadar artmış olacaktır. Avrupa'da bunun 1870'de başladığını ve 1930'da bittiğini okuma parçalarınız söylemektedir ve bu süre içerisinde Avrupa'nın nüfusu 4 kat artmıştır, nüfus 4 katına çıkmıştır. O zamanlar gelişmekte olan ülkelerin nüfusları sabitti

Fakat gelişmekte olan ülkeler, aslında Hindistan, tahmin edebildiğimiz kadarıyla en az artışlardan birine sahip ve nüfus 4-5 kat artmıştır, yani bir anlamda Avrupa'nın en fazla artışı kadar. Avrupa'da hiçbir ülke 4 kattan fazla artmamıştı ve, gelişmekte olan ülkelerin en az artışı olanlardan birisi olan Hindistan'ın nüfusunun 4-5 artmasını bekliyoruz. Meksika bu süreçte 7-10 kat büyüyecek; Kenya 15 kattan daha fazla büyüyecek ve yine burada geçişlerine başlayan ülkeler orta derecede fakirdir. Meksika daha iyi durumdadır fakat Kenya kesinlikle değil, Hindistan biraz daha iyi

durumda. Şimdi bu ülkeler 5, 6, 7, 8, 9, 10 kat daha fazla nüfusla baş etmek durumundadırlar.

Bu çoğaltıcı etkilerden dolayı Dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insanların oranı önce bir yöne sonra diğer yöne kayar. Ölüm geçişlerinden önce Avrupalılar Dünya nüfusunun % 18'ini temsil ediyordu. Bu oranın en fazla olduğu zamanda, Avrupa ve Amerika'daki, Avustralya'daki, Yeni Zelanda'daki vs. Avrupalı insanların Dünya nüfusu içerisindeki payı iki katına çıkmıştır, aslında iki katını da geçmişti, % 18'den % 35'e çıkmıştır, yani Avrupalılar büyük bir nüfus değişimi sürecinden geçiyordu. Şimdi, 1995 itibari ile Avrupa'da nüfus artışı olmadığı için ve gelişmekte olan ülkeler hızla arttığı için Avrupa'nın oransal değeri tekrar % 18'e gerilemiştir.

Şimdi bu rakam 1995 oranıydı ve o zamandan beri gelişmekte olan ülkelerde nüfus artışı hızla devam etmektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki bu göreceli nüfus oranı Avrupa'ya göre tarihte görülmemiş bir şekilde belki de insanlar Afrika'dan Orta Doğuya ve Avrupa'ya göç etmeye başladıkları dönem dışında artmıştır. Şimdiye kadar Avrupa nüfusunun artacağına dair bir işaret yoktur, neredeyse bütün Avrupa ülkelerinde doğurganlık oranı 2.1'in altına düşmüştür ve eğer bu şekilde devam ederse bunlar doğal olarak tamamen yok olacaklardır. Düşünce odur ki zengin ve fakir ülkeler arasında bir denge söz konusu olacaksa gelişmiş ülkelerdeki doğurganlık oranlarının yükselmesi gerekmektedir, ancak bunu beklemek için herhangi bir gerekçemiz yoktur.

Bu önemli bir faktördür çünkü eğer gelişmekte olan ülkeler fakirlikten kurtuluyorsa Batı'nın yardımları, yine aynı şey, bu derste söylenen her şey tartışmalıdır, bu yardımlar bu ülkelere ne kadar yardımcı olmaktadır. Bazı durumlarda bunun çok önemli bir yardım olduğuyla ilgili herhangi bir kuşku yoktur. Yani eğer gelişmiş ülkelerde bu yardımları yapacak kimse kalmazsa gelişmekte olan ülkeler kendilerine yardımcı olan bir destekten yoksun kalacaktır.

Demografik geçişin sayısal yönü üzerinde durduk, ancak gelişmekte olan ülkelerin geçişini Avrupa ülkelerinkiyle karşılaştırdık, ama başka bir şeyle karşılaştırmadık. Dedğim gibi Dünya nüfusu yılda yaklaşık 70–80 milyon artmaktadır. Soru şudur, eğer bu artışın bir şekilde duracağını düşünürsek bu nüfus patlamasını neler durdurabilir? İyi şeyler de vardır kötü şeyler de vardır; iyi ihtimaller ve kötü ihtimaller. Üzerinde uzun süredir düşünülen kötü ihtimaller 1) açlık, yani insanlar açlıktan ölmeye başlayacak; AIDS, insanlar AIDS'in ya da savaşın nüfus patlamasını durduracağını hep söylemişlerdir. Bu faktörlerin büyüklükleri ile ilgili olarak size bazı fikirler vermeye çalışacağım.

Açlık, açlığın ortaya çıkma şekillerinden birisi şöyledir: bir ülke çok büyük bir kuraklık yaşar ve kısa süreli, şiddetli bir kıtlık olur, ancak asıl mesele bu değildir. Bütün Dünya'da insanlar ve özellikle çocuklar yetersiz beslenir ve bu yetersiz beslenme de hastalıklara sebep olur. Bu istatistikleri elde etmek ve toplamak çok zordur ve sonunda elde ettiğiniz rakamlar kimlerle konuştuğunuza bağlıdır. Ben bir sağlık dersi okutuyordum, bir dizi ders yaptık ve uluslar arası bulaşıcı hastalıklar profesörü olan Michelle Barry dersini benden önce anlattı ve ortamı görmek için onun dersine gittim. O değişik hastalıklardan milyonlarca ölüm olduğunu anlatıyordu.

Ders tıp öğrencilerine veriliyordu ve tıp öğrencilerinin bu konuda hiçbir bilgisi yoktu ve olup bitenin büyüklüğü karşısında tamamen şok olmuşlardı, özellikle de gelişmekte olan ülkelerde. O değişik hastalıkları sıralıyordu, bildiğiniz gibi AIDS, o zaman belki yılda 2 milyondur, belki 3 milyon olup da aşağıya düşüyor olabilir. Sıtma ve verem her biri 1–2 milyon ölüme sebep oluyordu vs. Bunlar Dünyadaki ana öldürücü hastalıklardır. Bir sonraki hafta ben gittim ve dedim ki biliyor musunuz yetersiz beslenmeden her yıl X milyon sayıda ölüm vardır ve onlar şok oldular çünkü verdiğim rakamlar Dr. Barry'nin verdiklerinden daha büyüktü.

Dedim ki bildiğiniz gibi bunlar geçen hafta duyduğunuz ölümlerin aynısıdır. Asıl olan aşağı yukarı--sayıyı hatırlamıyorum, aşağı yukarı eğer verem için bir cilt testi yaptırırsanız, üçte birden, yarımıza kadar bir kısmımız verem mikrobuna yakalanmışızdır, yani ona karşı antikorumuz vardır. Yani bir şekilde verem olmuşuzdur, eğer Hindistan'a giderseniz daha fazla insan bu hastalığa yakalanmıştır ama hasta olanların oranı çok çok daha yüksektir.

Neden? Yetersiz beslenmeden. Yani bütün hastalıklar eğer yetersiz beslenirseniz, bağışıklık sisteminiz ve diğer sistemleriniz mikroplarla savaşamaz ve hasta olur, çoğunlukla da ölürsünüz. Bir ölüm gördüğünüzde diyelim ki veremden, bu ölümün sebebi verem bakterisi midir yoksa yetersiz beslenme midir? Dünya Sağlık Örgütü ve başka birçok grup bütün bunlardan olan ölümlerin yaklaşık yarısının esas sebebi yetersiz beslenmedir, insanlar hastalığa yakalandıklarında ölümler olur ancak insanlar aç olduğu için aslında ölüm iki kat fazla gerçekleşir.

Bilemiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatının verilerine göre her gün 25,000 insan açlıktan ölür, bugün 25,000 insan açlıktan ya da yetersiz beslenmeden ölecek. Bu, çok büyük bir rakamdır. Yani yılda 9 milyon ölüm eder, bir hesap yaptım, bu ders boyunca Dünya'da 1,300 insan açlık ya da yetersiz beslenmeden ölmüş olacak. Gerçekten çok ciddi bir sorun. Ölümlerin çoğu—evet?

Öğrenci: Bu ders boyunca kaç kişi doğmuştur?

Profesör Robert Wyman: Ne?

Öğrenci: Bu ders boyunca kaç kişi doğmuş olacak?

Profesör Robert Wyman: bu da çok büyük bir sayı, ölümlerden daha çok. Bunu gördük, sen bunu kendi başına hesaplayabilirsin, doğum oranları ölüm oranlarında yaklaşık 3 kat 2.5 kat daha fazladır. Fakat bu sadece o değildir, toplam ölümlerin iki katını alırsın bu yani açlık ya da yiyecek azlığında ölümlerin iki katını alırsın. Nüfus halen artmaktadır, bahse girerim, gördüğünüz gibi çünkü doğumlar ölümlerden çok fazladır ve bununla ilgili veriyi size daha önce göstermiştim. [Bu sorunun yanıtı: 75 dakikada yaklaşık 20,000 bebek doğar.]

Gelişmekte olan ülkelerde besin yetersizliği çocuk ölümlerinin en önemli sebebidir, ve okuduğunuz rakamlar her yerde görülür, benim aldığım bir rakam yılda 13 milyon ölümdür ve bundan daha düşük rakamlar da gördüm. Dünya Bankası'nın Milenyum hedefleri, bu büyük milenyum hedefleri hikâyesini bilirsiniz, bütün dünya nereye gidecekti, tekrar söyle, 5 yaşın altındaki çocuk ölümlerinin yarısı yetersiz beslenmedendir—toplamda, bütün sebeplerden dolayı yılda 13 milyon çocuk

ölmektedir ve farklı çalışmalar bunun yarısı ile üçte biri arasındaki bir kısmının yetersiz beslenmeden öldüğünü söylemektedir.

Yetersiz beslenme nasıl bir şeydir? Bunu görmüş olabilirsiniz—bu kwashiorkor (çocuklarda görülen protein eksikliğine ya da kötü beslenmeye bağlı ileri derecede kaşeksi), kaçınız daha önce bunu duydu? Bu çok yaygın bir şeydir. Bu her yerde görülür ve çok çok yaygındır ancak biz bunun sebebini bilmeyiz. Eski bir hikâyeye bunu şöyle anlatır: bu bir protein eksikliğinden kaynaklanan hastalıktır, protein albümin üretir ve albümin kandaki ve dokulardaki suyu tutar ve siz su tutamadığınız zaman bu dokularınıza gider ve yayılır. Fakat şimdilerde başka birçok teori daha vardır ve biz gerçekten kwashiorkor hatalığının gerçek nedenini bilmiyoruz. Yetersiz beslenmeden olduğunu biliyoruz, bununla ilgili herhangi bir şüphemiz yok ancak yiyeceklerde neyin olmamasından bunun ortaya çıktığını tam olarak bilemiyoruz.

Başka şok edici bir şey, şimdi size bazı şok edici resimler ve kederli bazı şeyler göstereceğim, ancak bunları görmek önemlidir. Şunu görmüştünüz. Bu bir Amerikan misyoneri ya da yardım çalışanı, hangisi olduğunu bilmiyorum, işte bu onun bebeği ve bu da şu çocuk, ikisi de Afrika'da altı aylık bebekler.

Olan başka bir şey şudur ki nüfus büyüdüğünde en güçlü insanlar en iyi araziye alır ve daha güçsüzlere daha kötü arazilere doğru iterler, ya da az nüfus ya da az şiddet ya da her ne sebeple olursa olsun ya da teknolojik olarak daha az gelişmiş kişileri çöl gibi daha marjinal alanlara doğru iterler. Şurası Mali'de eskiden Afrika'nın en büyük gölünün olduğu yerd, sonra periyodik olarak iklimik koşullardan geçti; her seferinde biraz daha kurur—her seferinde kuraklık yaşar. Fakat onların burada yaşamaktan başka seçeneği yoktur çünkü eskiden daha güçlü olan insanlar, onları bu çöl gibi alanlara doğru itmiştir, işte bu nüfus patlamasının sonuçlarından biridir.

Avrupa'da yeni çiftçilerin tepelik alanlara doğru, daha az verimli alanlara doğru gitmek zorunda kaldığını size söylemişim. İşte onlar, bu kurak bölgede normal yıllarda ayakta kalabilirler, fakat sonra bir kuraklık gelir ve bu tür şeyler olur ve doğal olarak sonuç—bu, sanıyorum 9 yaşında bir erkek çocuğudur, sadece 6 kilo ve bu çocuğu hayatta tutmak neredeyse imkânsızdır. Şurada gerçekten çok üzücü resimlerden birisi—Amerika'da nüfus ve doğurganlık ve aile planlamasıyla ilgili politik söylemde annelikle ilgili çok şey söylenir, anneliğin ne kadar mükemmel bir şey olduğu—her şey fakat görmeniz gerekir—Onu koymamışım, Yanlış resim koymuşum ki belki de bu, sizin için daha iyidir.

Şimdiye kadar çok sayıda resim gördünüz. Değişik kuruluşlar sizden bu insanlara yardım etmenizi isterler, bu resimlerden çokça gösterirler, bu resimlerle ilgili olan tartışmalardan birisi bu resimlerin fakir ülkelerdeki insanları çaresiz olarak göstermeleridir ki bu doğru değildir. Bu ülkelerde insanların kendi kendilerine yardım etmek için yaptıkları çok şey vardır, bunlar çok güçlü olabilirler; çok zeki insanlardır ancak ellerindeki kaynaklar çok sınırlıdır.

Sonuç olarak denebilir ki yetersiz beslenmeden olduğunu düşündüğümüz ölüm sayılarını ve nüfus artış sayılarını göz önüne aldığımızda, nüfus artışını açlıkla dengelemek istersek, yani doğumları ve ölümleri açlık dengeleyecekse o zaman açlıktan ölenlerin sayısı yaklaşık olarak 8 kat artmalıdır.

Bir sonraki şey hastalıklardır; korkunç üçlü çözümümüzün ikincisi hastalıklardır. Hastalıklar 2008 yılında yaklaşık olarak 2 milyondan yükselerek 3 milyon insanı öldürdü ve bu tepe noktasıdır. Öyle görünüyor ki anti-virüsler ve çeşitli halk sağlığı tedbirleri nedeniyle bu rakam aşağıya düşmüştür. Rakamlar halen değişmektedir. 2007'nin sonunda Birleşmiş Milletler belli ülkelerden daha iyi veriler elde etti ve bunlar AIDS virüsüne yakalanan insanların sayısını 6.3 milyon düşürmüştür. Yaklaşık 33 milyon insan AIDS'e yakalanmıştır ve bunlar, ilaçlar biraz daha uzun yaşamalarına yardımcı olsa da tahminen belli bir süre sonra ölecektir.

Dikkat ederseniz 33 milyon, Dünya'daki 1 yılda olan nüfus artışının yarısından daha azdır. Demografik olarak bunun çalışma şekli, nispeten eski veriler—AIDS'in en yaygın olduğu dönemde Sahra-altı Afrika'daki etkisi budur, AIDS'li ve AIDS'siz durum. Mor renkte olan nüfusun AIDS olmaksızın büyümesinin modelidir, yani AIDS yokmuş gibi. Sonra AIDS, esasen AIDS bu kadar insanı öldürür, şu doğumları engeller. Ancak AIDS'in en çok etkilediği bölge olmasına rağmen Sahra-altı Afrika'da halen önemli bir nüfus artışı söz konusudur. Şu en kötü senaryolardan birisidir—en kötü senaryo grafiği yaptılar ve işlerin olabilecek en kötü durumunda olması halinde ne olacağını hesapladılar.

Bu grafiği bütün dünya için yaptığınızda kıtalarda birçok gizli farklılık vardır; Burası Uganda'dır ki AIDS'e çok akli başında tepkiler vermiştir ve AIDS ile nüfus bu kadar olacak ve AIDS olmaksızın bu kadar olacaktı; fakat nüfus artmaya devam etmektedir. Herhangi bir durumda Güney Afrika'da ki AIDS'in gerçekten çok kötü etkilediği bir alandır nüfus, AIDS olmaksızın şu kadar olacaktı ve nüfus artışının AIDS'in sonucu olarak şuraya inmesi beklenmektedir. Bazı ülkelerde AIDS'in önemli demografik etkileri vardır fakat Sahra-altı Afrika'da çok büyük bir etki söz konusu değildir.

Dünyanın geri kalanında rakamlar en azından şimdiye kadar çok daha küçüktür, az bir etki söz konusudur. Bu istatistikler arasında kaybolabilir ve biz dünyada kaç insan olduğunu, nüfusun ne kadar hızla büyüdüğünü ve AIDS'in bu rakamlar arasında kayb olduğunu görürüz.

Demografik bakış açısı ile bir öldürücü olarak AIDS önemlidir. Şimdi size AIDS'in öldürdüğünün iki katı kadar yani 1.6 milyon insanı öldüren bir şey göstereceğim. Bunun ne olduğunu asla tahmin edemezsiniz. O, şudur: pişirme ocaklarından çıkan duman. Gelişmekte olan ülkelerde, fakir ülkelerde insanlar şu şekilde pişirir, burada duman odayı doldurur, insanların ciğerlerine dolar ve her türlü hatalığa sebep olur ve tahminler o ki bu 1.6 milyon insanı öldürür, bu rakam da verem ve sıtmayla karşılaştırılabilir bir rakamdır ve AIDS'in yaklaşık yarısı kadardır.

Bu dumana bir çözüm geliştirdiler ve çözüm bir sobadır—dumanı alır ve bu tür bir dumandan kurtulursunuz. Şu gördüğümüz sobaların biri 10 dolara mal olur ve bunlar AIDS'den ölenlerin yarısı kadar ölümü engeller. Dünya sorunlarının büyüklüğünü anlamak istiyorsanız, sorunun büyüklüğüne ve çözümün büyüklüğüne dikkat etmeniz gerekir. Sorunu çözeceği kesin olan 10 dolarlık bir şey var, diğer tarafta virüs ilaçları çok daha pahalıya mal olur, siz bu iki grup insandan hangisini korumaya çalışırsınız? Eğer sınırlı bir paranız varsa 10 dolara kurtarılabilecek birisini mi kurtarırsınız yoksa 1,000 dolara kurtarılabilecek birisini mi?

Demografik bakış açısı ile sorun neredeyse toplam ölümlerden daha kötüdür çünkü sıtma uzun zamandır insanları öldürmektedir, verem ve bütün bunlar çok kötü durumlardır; tabii ki her ölüm kötü ölümdür. Ama AIDS insanları hayatlarının bir bakıma baharında öldürür ve yaş yapısında bir oyuntu meydana getirir, bunlara bağımlı yaşayan çocuklar vardır, yetişkinler çalışır ve yaşlı bağımlılar vardır. Eğer çalışan nüfusunuz ölürse geriye bakacak kimsesi olmayan çocuklar kalır, ekonomik olarak destekleyecek kimsesi olmayan çocuklar ve bakacak kimsesi olmayan yaşlı insanlar geriye kalır.

AIDS'den olan doğrudan ölümler korkunç bir şeydir, fakat toplumu bakanların ölmüş olması etkiyi çok fazla katlamaktadır. Bulabildiğim en son rakamlar olan 2001 berilerine göre Afrika'da AIDS yüzünden 12 milyon çocuk yetim kalmıştır. Siyasi sığınmacılarla ilgili çok çeşitli şeyler yaparız ama bu rakam siyasi sığınmacıların yaklaşık üç kartı kadardır.

Şimdiye kadar açlığı ve hastalıkları gördük ve son göreceğimiz rakamlar savaşlarla ilgili olacak. Sizler kokteyllerdeki konuşmalarda bazı savaşların, en son savaş hangisiyse onun ölüm ve doğumları dengeleyeceğini duyarsınız. Duyduğumuz en kötü şey atom bombasıdır ve atom bombasının öldürdüğü insan sayısını bilip bilmediğinizi, bilmiyorum, fakat Hiroşima bombası 75,000 kişiyi ve Nagazaki bombası da 25,000 kişiyi öldürmüştür. Toplamda iki hızlı patlamada 100,000 kişi öldü. Dünya'da nüfus yaklaşık olarak günde 200,000 kişi artmaktadır.

Bunun anlamı şudur ki eğer tahmin edersek, bunların hepsi tahminden ibarettir; eğer doğumlar ve ölümleri savaşların dengeleyeceğini düşünürsek bu demektir ki her gün doğan insanları öldürerek nüfusu dengelemek için iki Hiroşima ve iki Nagazaki bombası atmanız gerekir. Yani bu da nüfusu azaltmaz, sadece sabit tutar. Size bu korkunç rakamları vermemdeki amaç olayın büyüklüğünü size gösterebilmektir. Bu durumun bu kötü afetlerden birisi gerçekleşinceye kadar şahlanmış bir şekilde artması düşünülemez bir şeydir. Bir çözüm olmak zorundadır. Bir şekilde bu çözümü bulmak zorundayız.

Şimdiye kadar, geçen derse kadar falan ben ilahi bir tonda konuştum. Nüfus patlaması yüzünden dünyanın sonu gelmektedir, fakat tam aksi yönde meşhur bir deyim vardır, 'bir şey sonsuza kadar gidemezse, gitmeyecektir', sanıyorum bunun olma ihtimali yüksektir ve bunların bazılarını geçen dersimizde size anlatmıştım ve şimdi bunlarla ilgili biraz daha konuşacağım.

Şimdi şu iki mülakatı düşünün, bunlardan birisi sizin okumalarınızda vardır, Mali'den 1983 yılından Sitan. Sitan doğum kontrol haplarını duymuş olan bir kadındır fakat onları kullanmamıştır. Raportör: Sitan, kaç çocuk daha yapmak istiyorsun?

Sitan: Ahh, ona ancak Allah karar verir.

Raportör: Sen kendin, sen bütün hayatın boyunca kaç çocuk sahibi olmak istersin?

Sitan: Rakamı bilmiyorum... Allah doğumlarımı bitirdiğinde.

Raportör: Kaç erkek ve kaç kız çocuğu yapmak istiyorsun?

Sitan: Çocukları bana veren Allah'tır, çocuğu verip-vermeme kararı O'nun olduğuna göre, sen çocuklarla ilgili bir karar veremezsin.

Bunlardan bazılarını okudunuz, bu farklı bir ülkedir, farklı bir zamanda, fakat bu yaygın olmayan bir davranış biçimi değildir, özellikle doğumların kontrolü kadınların 'bilinçli seçim yapma hesabı' içerisinde değildir.

Şimdi Bangladeş'te ki, yine bu ülkelerin her ikisi de Müslüman'dır ama Bangladeş daha muhafazakâr Müslüman ülkedir. Fakirlik biraz daha iyi duruma gelmektedir ama neredeyse aynıydı. Yani bazı sosyo-ekonomik göstergeler her iki ülkenin de yaklaşık aynı olduğunu göstermektedir. Ancak Bangladeş'teki hükümet çok farklıdır, orada hükümet çok erkenden aile planlamasını yaygınlaştırmayı kararlaştırdı ve uluslararası kuruluşlar da yardımcı oldu ve biz de size yardım edeceğiz dediler.

Şimdi 18 yaşında Shamiran adlı bir kızla yapılan başka bir mülakat var ve O, daha yeni doğum kontrolü diye bir şey olduğunu öğrenmiştir. Onun bunu bilme sebebi, bunu okuyacaksınız, Bangladeş'teki aile planlaması programı ve sonuçları ile ilgili okuma parçanız var, dediğim gibi Bangladeş çok tutucu bir ülkedir ve kadınların genellikle evden dışarı çıkarak tıbbi hizmet almalarına izin verilmez. Sadece gidip bu tür şeylerin konuşulduğu kadın toplantılarına katılmak isterler: Hayır, bunu yapamazlar.

Bangladeş'teki hükümetin aile planlaması programı ve özel aile planlaması programı, toplum içerisinde kendileri de doğum kontrolü yapan yüksek sınıf kadınları çalıştırdı. Bunların çalıştırılmasının iyi olacağı düşünüldü ve bunları kendileri evlerinden çıkamayan fakir kadınların evlerine gönderdiler. Bu bir çeşit, eğer dağ Muhammed'e gelmezse, Muhammed dağa gider gibi bir şeydi, Muhammed dağa gidecekti. Köydeki herkes Mukti Ma isimli kadını tanıyordu ve O, bir sağlık çalışanı olarak düşünüyordu ve doğum kontrolünü kabul eden halasına, düzenli olarak gelip doğum kontrol hapı veriyordu ve kızlar onu böylece tanıdı.

Fakat onlar bunu gerçekten anlamıyorlardı ve Shamiran gidip halasına sordu ve halası ona bir şeyler söylemeyi reddetti çünkü yine toplumsal muhafazakârlık, yani bu tür şeyler ona sadece evlendiğinde anlatılacaktı ve O, bunları bilmemeliydi. Çocuk ne yaptı? Dünyanın geri kalan her yerindeki çocuklar gibi okula gider ve orada arkadaşlarıyla konuşur ve onların hepsi doğru yanlış bazı bilgiler alırlar ve bu bilgileri bir araya getirirler.

Bunlardan bazıları Mukti Ma'yı tanıyordu, bazıları tanıyordu. Pardon, köyde herkes onu tanırdı demiştim ama herkes tanımaz, ama kızın halası ondan doğum kontrol hapı aldığı için onu tanıyordu ve bütün okul arkadaşları konuyla ilgilendiler. Kızlardan biri: "Ben de onun gibi çalışmak istiyorum. Ona bakın. Sari'sini giyer (Hintli kadın elbisesi) ve bütün mahallelere gider. Kız kardeşim bana iyi para kazandığını da söyledi."

Bazıları da şunu dedi: "Fakat benim babam ve büyük annem onun iyi bir kadın olmadığını söylediler." Shamiran şöyle yanıt verdi: "Büyük anneler ve babalar her zaman, zamanın gerisindedir, Onlar çocukların okula gönderilmesini istemez, Ben onların fikrini dikkate almak istemem. Ben Mukti Ma'nın işini seviyorum ve doğumlarımı kontrol etmek için hap alacağım."

Bazı kızlar şunu dedi: "Evet, bu hapı almalıyız ki çok çocukla çok sorun yaşamayalım. Az sayıda çocukla Sari'larımızı güzel ve temiz tutabiliriz." Sonra hep beraber güldüler ve bu, mülakatı bitirdi.

İşte bu bir eski ve yeni nesil çatışmasıdır, kızların kendi çıkarları söz konusudur ve eski nesilin de kendi çıkarları söz konusudur ve bunları genç nesle empoze etmeye çalışmaktadırlar. Bu çok açık bir çatışma durumudur. Kızlar çok çocuk yapmanın birçok soruna sebep olduğunu görmektedir ve büyükanneleri ve anneleri gibi çok çocuk yapmak onların ilgisini çekmemektedir

Kızların ilgisini çeken temiz Sari'lar içerisinde güzel görünmektir. Para kazanabilmek ve değişik mahallelere gidebilmeyi istemektedirler. Yaşlı nesil onları okuldan uzak tutmak istemektedir, bu bilginin onlara ulaşmasını istememektedirler ve onları eski gelenekler içerisinde tutmak istemektedir. Bu toplumdaki kızlar güçsüzdür çünkü evlilik yaşı yükselmiş olsa da, Shamiran 18'indeydi ve geleneksel olarak evlenmemiş bir kız için bu, çok fazla bir yaştı. Sonunda evlenecekti, kocasının evine gidecekti, kocası da belki de onun kadar genç birisi olacaktı ve onun da söz hakkı olmayacaktı—kocanın annesi üreme konularında, tıbbi konularda söz sahibi olacaktı ve hem anne hem de gelin büyük ölçüde kayınvalidenin kontrolünde olacaktır. Dolayısı ile asıl olan görüş kayınvalidenin görüşüdür, üreme konusunda dikkate alınacak görüş, onunkidir.

Batıda biz çoğunlukla sorunun erkekle ilgili olduğunu söyleriz, maço erkek kadınları doğurmaya zorlar ve bunun bir kısmı kesinlikle doğrudur. Fakat Asya'da çoğu kere sorun kayınvalidedir. Her nerede o genç kızları görürseniz, genç yaşta evlenirler, kız ve kocası, her ikisi de çok gençtir, kocanın evine taşınırlar ki bu onun ebeveynlerinin evidir aslında, sonra erkek annesinin kontrolünde olacaktır ve yeni gelin de muhtemelen annenin bir kölesi gibi olacaktır. Birçok durumda hem koca hem de karısı çocuk yapmak istemeyeceklerdir fakat hiçbir seçenekleri yoktur. Dünyada üremeye ilgili işlerde kültürü genç nesillere taşıyan kişi kayınvalidedir.

Geçen dersin başında size çok çocuk yapmak istemeyen dünyanın Shamiran'larının, olabildiğince çok çocuk yapan Dünya'nın Sitan'larının yerine geçtiğini gösteren veriler göstermiştim. Veriler gelişmekte olan ülkelerdeki kadınların şu an yaptıkları kadar çocuk yapmak istemediklerini çok güçlü bir şekilde göstermektedir.

Bununla ilgili yeni veriler gördük, eski veriler gördük. Size Bolivya'yı gösterdim—benim ofisime gelip Demographic & Health Surveys (Demografik ve Sağlık İstatistikleri) dokümanında bir ülke seçin, neredeyse bunlarla aynıdır. Sahra-altı Afrika bir istisna oluşturur ve bazı Arap ülkeleri, Müslüman ülkeler değil, birçok Müslüman ülke doğurganlık oranlarını gerçekten çok düşürmüştür ancak Arap ülkeleri standart olmayan bir süreç içerisindeyler.

Bu istatistiklere 1960'dan beri sahibiz. Yaklaşık yarım yüzyıldır bu veriler toplanıyor ve veriler gelişmekte olan ülkelerdeki kadınların aslında doğurdukları kadar çocuk istemedikleri açıkça göstermektedir. 1960'larda KAP diye bir istatistik tutmaya başladılar: Bilgi, Davranış, Uygulama. Bilgi: Doğum kontrolünü biliyor musun? Davranış: Bunu ister misin? Bununla ilgili ne düşünüyorsun? Uygulama: Bunu kullanır mısınız? Sonra 1972'den 1982'ye kadar başka bir istatistik vardı Dünya Doğurganlık İstatistiği diye isimlendiriliyordu ve KAP'ın geliştirilmesi ile oluşturulmuştu ve bu kapsamda 62 ülkede 350,000 kadınla konuşuldu, sonra 1985'den beri de bütün Dünya'da standart olarak uygulanan ve benim de size gösterdiğim verilerin alındığı Demographic & Health Surveys istatistiği tutulmaktadır.

Eğer bu kadınların sözel raporlarını dinlerseniz, onlar bu çocukları istemediklerini söylemektedirler. Soru şudur—her zaman sorgulamanız gerekmektedir—bilim adamları her zaman her şeyi sorgularlar, okey, kadınlar istemediklerini söylerler, ancak buna ne kadar inanarak söylemektedirler? Belki de modern bir kişi mülakat yapmaya gelmiştir, bildiğiniz gibi modern insanlar modern şeklin sadece birkaç çocuk yapmak olduğunu düşünür ve bu yüzden de onların isteğine göre yanıtlar vermiş olabilir, dolayısı ile verilen yanıtlardan asla emin olamazsınız. Her zaman aslında insanların ne yaptığını bakmak lazımdır ve bu söylenin doğru olup olmadığını anlamının değişik yolları vardır—davranışla desteklenen istekler.

Önemli şeylerden birisi süreklilik—herhangi bir tür doğum kontrolü uygulayan kadınlar arasında bu ne kadar sürekli? Ne kadar iyidir? Öyle anlaşıldı ki esasen Dünya'nın her yerinde aile planlamasının hakim şekli kısırlaştırıcıdır. Örneğin Brezilya'da, doğurganlığın düştüğü 1980'lerde, doğum kontrolü yapan evli kadınların % 40'ı kısırlaştırmayı diğer metotlara tercih etmişlerdir. Şimdi düşünebilirsiniz ki en fakir kadınlar zorunlu olduğu için bunu yapar: Belki de bunlar işi bir an önce tamamlamak isteyen aile planlaması çalışanlarınca etkilenmişlerdir ve bunla ilgili 'bu kısırlaştırma şeylerini kullanırlar çünkü aile planlaması çalışanları onları buna zorlamıştır' türü polemikler duymaktayız.

Aslında veriler göstermektedir ki kadınların gelir seviyesi arttıkça doğum kontrol metodu olarak kısırlaştırmayı seçme ihtimalleri artmaktadır. Bunlardan biri—içinizde Porto Riko'da doğum kontrol hapının test edilmesini konu alan *La Operacion* adlı filmi göreniniz var mı? Biraz fazlaca feminist bir şey fakat sıkça gösterilir. Doğum kontrol hapları Amerika'da icat edildi ve bunların test edildiği yerlerden birisi Porto Riko'ydu. İspanyolca konuşan birçok insan gösterir fakat anlatan kişi herkesin anlayacağı şekilde bir İngilizce konuşur ve anlatan kişi bunun ne kadar kötü olduğunu çünkü kadınların ne olup bittiğini bilmediğini söyler.

Anlatan kişi konuşurken bu teste katılmayan bir yaşlı kadın konuşmaktadır ve kadın hastanenin bodrumunda doğum kontrol hapını almak için pencereye tırmanmaktadır, ancak anlatan kişi bununla ilgili hiçbir şey dememektedir, ama bunu size gösterirler, bunu gördünüz mü? Bir el gördüm gibi.

A.B.D'de görünüşte hiç kimsenin zorlamadığı varlıklı, eğitilmiş kadınlardan 13.8 milyon-kadın tüplerin bağlanmasını ki kadın kısırlığının bir şeklidir doğum kontrolü olarak kullanmaktadır ve 12.3 milyondan az bir kısmı doğum kontrol haplarını kullanır. Diğer ülkelerde olduğu gibi A.B.D'de de seçilen metot kısırlaştırıcıdır. Sanırım insanlar düşük doğurganlık istediklerinde bunu gerçekten istediklerini gösteren işaretlerden birisi budur.

Bazen aile planlaması—doğum kontrol araçları erişilebilir olmadığından insanlar gerçekten çok zor durumlarda kalabilirler. Amerikalı bir ebe Zimbabve'de Lusaka'ya Üniversite Eğitim Hastanesine gitti. Gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda bir başkent vardır ve orada bir üniversiteye bağlı bir üst sınıf hastane vardır ve bu, o ülkenin yüksek sınıfının talebidir, siyasi seçkinler, ekonomik seçkinler modern tıbbi hizmet talep etmektedir, işte orada böyle bir hastane olacaktır. Bu ülkelerde halk sağlığı bütçelerine bakarsınız ve bu bütçenin çok orantısız bir kısmı bu tek bir hastaneye gidecektir.

Lusaka'daki Üniversite Araştırma Hastanesi Zambiya'daki bu üst düzey hastanedir. Bu hemşire doğumhaneye gitti, bir doğum hemşiresi olduğu için burada çok sayıda kadının doğum yaptığını görmek istiyordu. Onun yerine manzara farklıydı—işte onun raporundan bir alıntı: "Çok kötü şekilde kürtaj yapılan 10 kadın, 9 yatağa uzanmış durumda. Diğer beşi koridorun beton zeminine uzanmış durumda. Diğer bir kaçı ise koridorun dışında yere uzanmış durumda. Battaniye ya da üzerlerini örtecek bir şey yoktu. Çoğu 12 saattir bir doktorun kendilerine bakmasını bekliyordu... 'Ortalama' bir kadın geceyi yerde yatarak geçirir. Su ve yiyecek alamazlar. Kadınlar çocukları zemin üzerinde ya da koridorun sonunda bulunan tek tuvalette düşürüyorlardı. Hastaların % 30'u çocuklarını beton zeminde herhangi bir tıbbi yardım almaksızın düşürüyordu. Başhemşire 'Bütün yapabileceğimiz zemini temizlemektir' diyordu."

Bu durum sadece bu hastaneye özgü bir durum değildi. Az gelişmiş ülkelerde nereye giderseniz gidin doğumhanelerdeki yatakların en azından yarısı bu kötü kürtaj yapılan kadınlar tarafından doldurulmuştur. Afrika ve Dünya'nın birçok yerinde kürtaj yasaktır, yani doktorlar bunu yapamaz, bu yüzden kadınlar kasap doktor dedikleri birilerine, ya da çok az eğitim almış ebelere ya da tamam ben yaparım diyen birilerine giderler. Bir operasyon yaparlar ve genellikle içeriye, rahime çubuk ya da elbise askısı gibi bir şey sokularak fetus kazınmaya çalışılır. Fakat aslında bu çoğunlukla rahimi deldiği için enfeksiyon buradan vücut boşluğuna yayılır ve birkaç gün sonra bu enfeksiyondan çok hasta olurlar ve bu şimdi bütün sisteme tesir eder, çünkü vücudun içerisinde, üstelik yara iyileşmez çünkü enfeksiyon vardır, bu yüzden sürekli kanama olur ve kan gelir.

Daha sonra kürtajlarla ilgili konuşacağız ve size bu rakamlardan bazılarını vereceğim ama çok büyük ölüm oranları söz konusudur. Bu ders için önemli olan nokta bu kadınların nerdeyse hepsi bu tür bir kürtajdan ölen birilerini tanımaktadırlar—bunları profesyonel olmayan kürtajlar olarak isimlendireceğiz. Ancak hamile kaldıklarında o bir fazladan çocuğu yapmama isteği o kadar fazladır ki kendileri yüksek ölüm tehdidine sahip bu çok ciddi operasyonu yapmayı tercih ederler.

İşte bu, Planned Parenthood Federation of America'nın (Amerika Planlı Ebeveynlik Federasyonu) tedavi etmeye çalıştığı bir durumdur. Bu kuruluş Kenya'ya giderek bir proje yaptı ve bir şekilde aile planlaması ve kürtaj yapmaktan kaçan özel yerel doktorları eğitmek istediler. Yerli doktorlar kürtaj hastalarını geri çeviriyorlardı çünkü onları nereye yönlendireceklerini bilemiyorlardı ve bu demektir ki bunlar bu yeteneği olmayan bazılarına gidiyorlardı. Doktorlardan biri, proje koordinatörüne, genç bir kızı geri çevirdiğini ve birkaç gün sonra onu bir hastanede gördüğünü; yasadışı kürtaj yapmanın bir yolunu bulmuştu. Kız öldü. Doktor o günden beri büyük bir suçluluk hissettiğini söyledi. Şimdi çok güvenli bir süreç sonunda tedavi sağladığı için kendini mutlu hissettiğini söyledi. Bu arada kürtaj Kenya'da bir ölçüye kadar yasallaşmıştı.

Bu tür şeyler sadece üçüncü dünya ülkelerinde olmaz. Bulgaristan, Sovyet sistemi altındayken hamileliklerin % 57'si kürtajla sonlanıyordu. Kürtaj konusundaki derste öğreneceksiniz, A.B.D'de her üç canlı doğuma karşı bir kürtaj söz konusudur. Dünyada yılda 40–50 milyon arasında kürtaj yapılmaktadır ve bunların yarısı yasadışı kürtajlardır ve bunların güvenli olmadıkları bilinmektedir. Bu kötü yapılan yasadışı kürtajlar nedeniyle ortalama her üç dakikada bir kadın ölmektedir. Demek istiyorum ki bu durumda kürtaj olan herhangi bir kadın o çocuğu istemez ve bunlardan yılda 50

milyon olduğunu söylediğinizde bunun anlamı doğurganlığı düşürme konusunda çok çok yüksek bir talebin olduğudur.

Brezilyalıların kasıtlı çocuk öldürmenin bir şekli olan çözümünü okumuşsunuzdur. Henüz okuyup okumadığınızı bilmiyorum, *Death Without Weeping*, (Ağlamaksızın Ölüm), okuma parçalarınız arasındadır ve burada çocuğa bakamayacaklarını bilen anneler çocuğu ölüme terk ederler ve derler ki : 'Tanrı ona benim baktığımdan daha iyi bakacaktır' ve çocuğu ölüme bırakırlar.

Dünyada doğurganlık önemli ölçüde azaldı ve önceki grafiklerde size bunun verilerini göstermiştim ve Bolivya'da modern bir metot kullanan insanların oranı en yüksek olduğu zamanlarda %12'den % 25'e ulaşarak iki katına çıktı. Ekvator'da kadınların % 50'si, Tunus'ta % 60'ı modern bir metot kullanır. İran ise oldukça ilginç durumlardan birisidir.

İran'da çok muhafazakâr bir hükümet vardır ve onlar aile planlamasına karşıydılar ve Irak'la savaşıyorlardı. Irak, A.B.D yardımıyla bazı yerleri işgal etti ve çocuklar da dahil çok sayıda insan öldü. Sonra onların genç nüfusu azaldı ve bu çocuklar savaş baskısından kurtulunca hükümet ne olup bittiğini fark etti ve bir aile planlaması programı başlattı. Bu, kondom paketleyen İranlı bir kadındır. İran gibi yerlerin geri kaldığı, çok muhafazakâr olduğu vb gibi düşüncelerimiz vardır ancak aslında İran Dünya'daki en başarılı aile planlaması programlarından birisini uygulamaktadır. Birkaç yıl önce Birleşmiş Milletler onların programını en iyi program seçerek ödüllendirdi ve İran'da doğurganlık şimdi yenilenme seviyesindedir.

Doğurganlık her yerde azalmaktadır, yine Sahra-altı Afrika ve bazı Arap ülkeleri buna istisna oluşturur. Doğum oranları düşmüştür; Tayland 12 yılda % 50; Kolombiya 14 yılda % 40; Endonezya 20 yılda % 46; Cezayir 12 yılda % 31; Türkiye 10 yılda % 21; Brezilya 25 yılda % 60; Meksika 6 yılda % 30; Botsvana % 26; Zimbabve % 18; Kenya % 35. Yani baktığınız her yerde doğurganlık oranları düşmektedir. İnsanlar artık doğum kontrolü yöntemlerini uyguluyor ve bunları etkili kullanıyor ve dünyanın doğum oranları önemli ölçüde azalmıştır.

Bunların hiç biri gelişmekte olan ülkelerin bir çıkmazda olduğu gerçeğini değiştirmez; oralarda insanların neden çok çocuk yapmak isteyebileceklerine dair çok şeyler duymuşsunuzdur, bunlardan birisi tarlada çalışacak iş gücü içindir. Diğerleri yaşlılıkta çocukların kendilerine bakması içindir ki bu çok büyük bir sorundur. Bir diğeri dinleri bunu gerektirdiği içindir. İki tane kültürel sebep vardır, atalara tapınma sebeplerinden dolayı. Hindistan'da cenaze ateşini yakmak için bir erkek çocuğunuzun olması gerekir, eğer erkek çocuğunuz yoksa öbür dünyaya uygun bir şekilde yolcu edilemeyeceksiniz demektir. Afrika'da bunların bazılarını konuşmuştuk. Statü gereği, ne kadar çocuğunuz varsa kadının ve erkeğin o kadar prestiji vardır, maço sebeplerden dolayı üretkenliğinizi ispat etmek zorundasınızdır ve liste uzayıp gider.

Doğum kontrolü yapmamak için sebepler de çoktur, bunlardan birincisi aile planlama programları çok ilkel olabilir. Çok iyi bir slayt değil ama Hindistan'da üzerinde haç işareti olan eski bir otobüs ve işte bu, o zamanlar aile planlaması kliniği idi. İnsanların bu otobüse gidip, kendilerine anlamadıkları bir operasyon yaptırmaları gerekiyordu, kısırlaştırma, rahim fitili vb. şeyler ve bu otobüse gitmek için çok istekli olmayacağınızı bilirsiniz.

Geçen sefer de bahsettiğim bir başka şey Veena'nın dersi ile ilgili, kadınların doğum kontrolü yöntemi uygulaması ya da uygulamaya başladıktan sonra bırakmasının en büyük nedenlerinden birisi tıbbi komplikasyonlardır. Modern tıp düşüncesinin olmadığı tıp-öncesi dönemde yaşamakta olan bir ülkede bunun anlamı nedir? Hapı alırsınız ama ondan korkarsınız. Size herhangi bir şey olduğunda, bir karın ağrısı, düşüp bacağınızı kırdığınızda, herhangi bir şey olduğunda hatayı nerede ararsınız? Hapta ararsınız. İşte burada pek de ilaç kullanmayan bir kültür, düşük yaşam standardı, insanlar sıklıkla hastalanır. Gelişmekte olan ülkelerde insanlar genellikle çok sağlıklı değildir, hasta olurlar ve buna neyin sebep olduğunu bilemezler.

Muhtemelen Nazar hakkındaki yazıyı okumuşsunuzdur. Mısır'daki Kul Kaal' ı henüz okudunuz mu? Sebep nazardır. Eğer doğum kontrol hapı alıyorsanız bilirsiniz ki bu sizin vücudunuzu bir şekilde değiştirir ve ondan korkarsınız, herhangi bir şeyden hasta olduğunuzda, sebep o haptır. Ve sonra bütün arkadaşlarınıza söylersiniz ve o toplumdaki herkes, şu kişi ya da bu kişinin hap kullanımından dolayı sorun yaşadığını duyarsınız ve bu yüzden bu hapları kullanmaktan çok korkarlar.

Medyada sürekli bir anlaşmazlık ve çekişme söz konusudur. Sanıyorum bu Fas'tandır, bu bir mağara, etrafında çöl var ve bir TV programı izliyorlar. Ben Fas'ta uzak bir çöldeyim ve birkaç kerpiç evden oluşan şu küçük köylerde herkesin güneş enerjisi sistemleri ve televizyonları vardır yani medya çok etkilidir. Eşitliğin öbür tarafında doğum kontrolünü kullanmamak için her türlü sebep vardır ve onu kullanırlar ya da kullanmazlar. Bu çok tartışılan bir konudur.

Batıda özellikle eylemciler, liberaller, Ormancılık Fakültesindekiler bizim aile planlaması programlarını desteklememizi istememektedirler çünkü bu siyasi olarak ihtilafli bir konudur. Neden siyasi olarak ihtilaflıdır? Çünkü sağcılar ona dini ve ahlaki nedenlerden dolayı karşıdır, az ya da çok solda olanlar da bunlar sağın ve solun karakterize edilmiş şekilleridir. Biz 'büyük beyaz Batılılar' olarak kendi değerlerimizi bizim 'fakir sarı ve kahverengi kuzenlerimize empoze edemeyiz' Bu son derece anlamsız ve himayeci bir yaklaşımdır çünkü bu geliştirmekte olan ülkelerdeki insanlar eksileri ve artıları topladıklarında çok açıkça konuşurlar. Bu onların seçimidir, ve verilerle gösterdiğim gibi—size geliştirmekte olan ülkelerde insanların verileri toplayıp değerlendirdiğinde doğum kontrolü yöntemleriyle korunmak istediklerini gösteren veriler göstermiştim.

Sanıyorum biz Batı'da bunu daha iyi bilmesi gereken entelektüellerle başlayarak olayı çok ciddiye almamız gerekiyor. Fakat bu ders gibi derler olmadığı için ve insanlar—çevreciler ve diğerleri bile nüfusa gereken özeni göstermemektedir çünkü siyasi olarak nüfus dokunulmaz bir konudur. Büyük kuruluşlar, çevreci kuruluşlar konuya değinmemektedir çünkü onlar yardım toplama kampanyaları düzenlemektedirler ve genel kanı aile planlamasını geliştirmekte olan ülkelerde uygulamaya çalışmak korkunç bir şeydir. Sanıyorum bugün burada bitireceğiz. Görüşürüz—Evet, tatile çıkmadan önce bu hafta bir ders daha yapacağız.